

C

No. 2614

DE BESTRIJDING

DER

RUNDERPEST

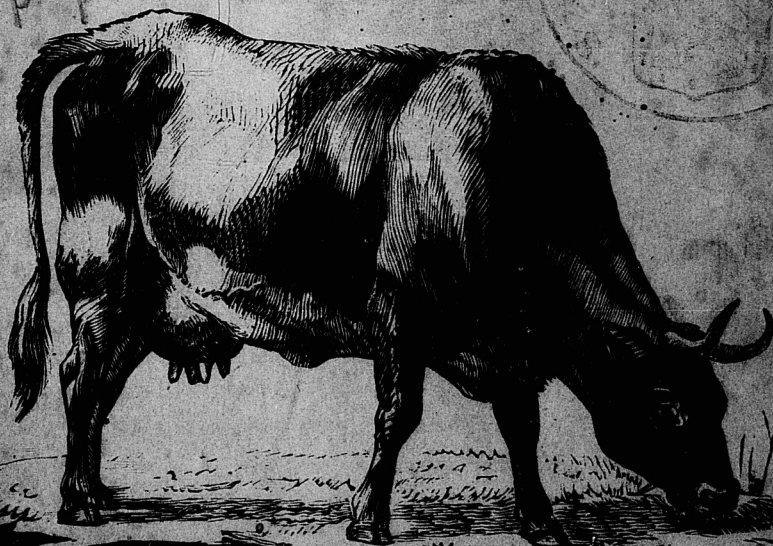
IN

NEDERLAND,

DOOR

J. B. SNELLEN,

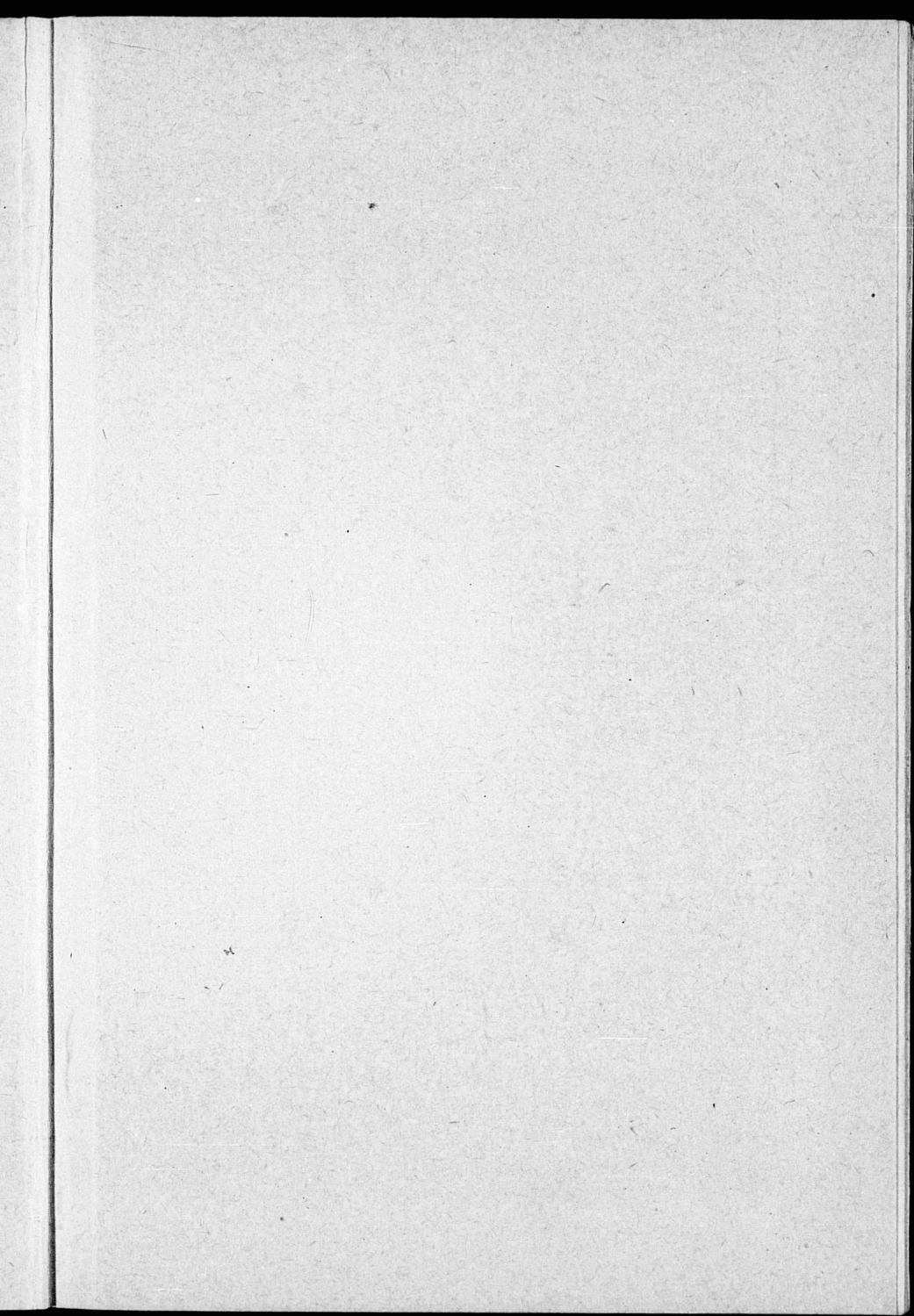
Veearts der 1e klasse.

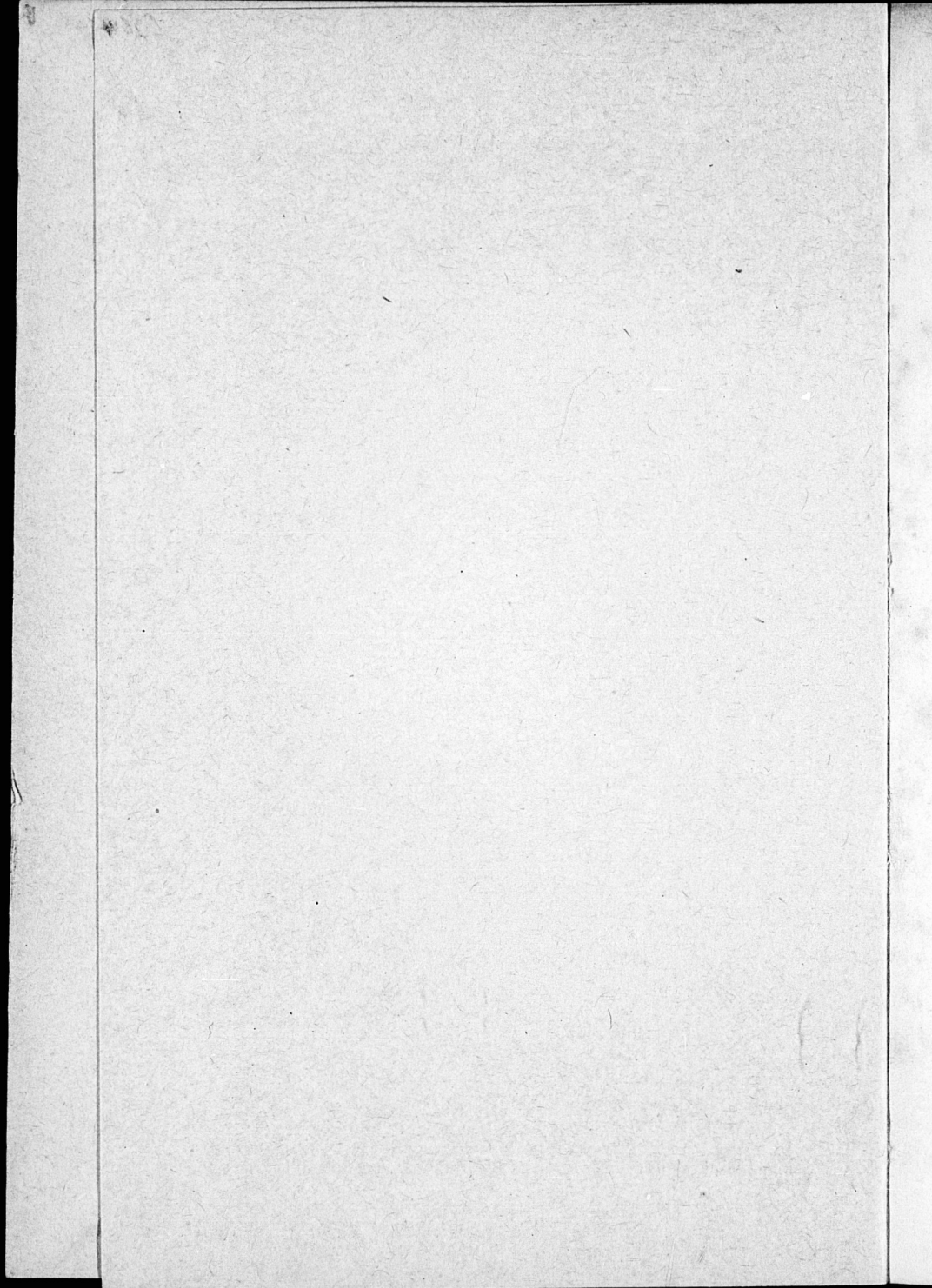

C

2614

LEIDEN,
NOOTHOVEN VAN GOOR.

gec.

C2614

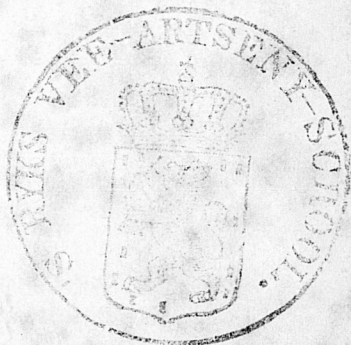
DE BESTRIJDING
DER
RUNDERPEST
IN
NEDERLAND,

DOOR

J. B. SNELLEN.

Landbouwer, Grondeigenaar, Heemraad van de Zuidplaspolder
in Schieland, Voorzitter der Afdeling Gouda en Omstreken der Hol-
landsche Maatschappij van Landbouw, Voorzitter van
de Maatschappij tot bevordering van de
Veeartsenijkunde in Nederland, Lid der Commissie wegens de
heerschende Veeziekte,

Veearts der 1e klasse, enz.

LEIDEN,
D. NOOTHOVEN VAN GOOR.
1866.

Il n'y a que la volonté qui manque aux hommes, pour se délivrer d'une infinité de maux.

LEIBNITZ.

VOORWOORD.

Landbouwer van beroep, veearts door studie, acht ik 't mij vergund in, korte woorden, mijne meening te zeggen over de middelen, waardoor thans nog de runderpest in ons vaderland kan worden gestuit.

Veel van wat in dit boekske gevonden wordt, zeide ik reeds vroeger in verschillende dagbladen; toch kon het, naar 't mij toescheen nut hebben, die meeningen nogmaals, in anderen vorm onder de oogen van het publiek te brengen.

Wie er iets in vinden mocht, strijdig met vroeger door mij geuitte denkbeelden, hem zij herinnerd, dat de bakens verzet moeten worden als het getij verloopt, dat gewijzigde toestanden, gewijzigde maatregelen noodig maken.

Mochten deze woorden er iets toe bijdragen, om volk en regeering beiden te doen besluiten, tegen de ramp die ons trof, te doen wat hunne hand vindt om te doen.

Akker-Oord nabij Gouda.
12 Februari 1866.

DE SCHRIJVER.

Toen er in Juli en Augustus des vorigen jaars door de dagbladen het eerst verontrustende berichten werden medegedeeld, omtrent eene onbekende en zeer hevige ziekte onder het rundvee, in de omstreken van Schiedam, zullen wel weinigen begrepen hebben, dat dit het begin eener nationale ramp in Nederland was.

Toch was dit niet anders. Weldra lieten de mededeelingen zoo van bijzondere veeartsen als van geleerde genootschappen en commissiën, geen twijfel meer over, of in Nederland was de runderpest uitgebroken, die vreeselijkste aller veeziekten, die alleen meer verwoestingen aanricht dan alle andere, zoo heerschende als enkel voorkomende ziekten onder het rundvee te zamen. Zochten soms enkelen door het uitdenken van eenen gewijzigden, of ten onzent weinig gebruikelijken naam voor de ziekte, zich zelven en anderen diets te maken, dat het die vreeselijke vijand niet was, weldra liet niemand zich meer misleiden, en er bleef dan ook geen twijfel meer over, of de ziekte was wel waarlijk de van ouds bekende runderpest, die laatstmaal van 1768—1786 zoo groote

verwoestingen had aangericht, maar die in 1813 en 1814 door Gerard Wttewaal vastberaden bestreden, glansrijk overwonnen was.

Was het vreemd, dat men van allerwege stemmen hoorde, die op de bestrijding en uitdelging der ziekte aandrongen?

Om echter die bestrijding met uitzicht op wel-slagen te ondernemen, was het volstrekt noodzakelijk den aard en de oorzaken der ziekte te kennen. Dan hoe vreemd men het noemen mag, dat eene ziekte, die in de veeartsenijkundige wereld eene zoo treurige, maar juist daardoor zoo algemeene bekendheid heeft, eerst nog hier te lande nader zou moeten worden bestudeerd, toch scheen men dit te verlangen.

Terstond werden daarop door onze bekwaamste veeartsen aard en oorzaken omschreven, en naar aanleiding daarvan maatregelen ter beteugeling aanbevolen.

Hunne stemmen echter werden niet gehoord, hun raad werd voorgesteld als in overijling, ten gevolge eener panische schrik gegeven, en in den wind geslagen, en niettegenstaande men gezien heeft, dat dit de nog steeds toenemende uitbreiding der ziekte heeft ten gevolge gehad, worden nog heden door menigeen de vreemdsoortigste dwaalbegrippen omtrent aard en oorzaak der ziekte gekoesterd, wat ook nu de einde-lijke bestrijding van den vijand, voor een goed deel, doet uitstellen, en naar de meest ongerijmde hulpmiddelen doet uitzien.

De runderpest is eene typhoide ziekte, die echter geheel haar eigenaardig karakter heeft, en aangeene

andere ziekte der dieren of van den mensch gelijk is. 1). Opmerkelijk is het met welke ziekten van den mensch de runderpest al niet door onderscheidene geleerden vergeleken is: o. a. door Hengeveld, en met hem door de groote meerderheid der veeartsenijkundigen, met typhus, door Pawlowski en Hüfeland met Oostersche pest, door Bernard, Furstenberg, Lorinser, e. a. met cholera, door Sick met Amerikaansche gele koorts, door Engelman met mazelen, door Murchison met pokken, door anderen weder met scorbut, croup, enz.

Van een zeer hevig karakter, bedreigt zij onze veeteelt met gewissen ondergang. Het is echter niet te ontkennen, dat dit karakter bij de eene épzootie veel heviger is dan bij de andere. Zoo is bij voorbeeld het sterftecijfer van af Augustus 1.1. tot nu, evenredig belangrijk minder dan gedurende sommige jaren der vorige épzootie. Toch waren er toen ook tijdperken, waarin de sterfte oneindig geringer was dan nu.

Omtrent de oorzaken der ziekte bestond er in 't begin dezer eeuw groot verschil van meening. De Duitsche veeartsenijkundige Wolstein verkondigde, dat de ziekte, ook onder onze luchtstreek, *van zelve* ontstaan kan, ten gevolge van bedorven lucht, uitwasemingen van rottende lichamen, slecht voedsel, bedorven drinkwater, koude, vochtigheid, geforceerde marschen, voortdurende angst, en d. g. l. Zijne meening wordt ondersteund door den Engelschman Youatt,

1) Gamgee, Jessen.

de Franschen Rodet, Hurtrel d'Arboval, de la Fond, en enkele anderen.

De bekwaamste mannen van het vak echter deelden zijne denkbeelden in geenene deele, maar waren van oordeel, dat de ziekte zich in de Russische steppenlanden van zelve ontwikkelt, maar bij het West-Europeesche vee uitsluitend ten gevolge van besmetting ontstaat, en dus behoort tot de exotische ziekten, die men contagionen noemt. — Was dit niet het geval, waarom ziet men dan de runderpest niet gedurig in West-Europa ontstaan? Of zouden de boven opgegeven en door Wolstein aangewezen oorzaken slechts nu en dan hunnen invloed doen gelden? Is het b. v. niet meer dan belachelijk aan te nemen, dat zich ten vorigen jare in Engeland plotseling de oorzaken voorgedaan zouden hebben, waardoor de runderpest zich van zelve ontwikkelen kan, en dat na een tijdsverloop van ongeveer honderd jaren?

De bekwaamste en geleerdste veeartsenijkundigen van den tegenwoordigen tijd als: Numan, van Hertum, Spinola, Hertwig, Gerlach, Hengeveld, Röhl, Müller, Ravitsch, Campens, Füchs, Fürstenberg, Günther, Leisering, Hering, Gamgee, Lorinser, Haupt, Rijnchner, Jessen, en anderen, zijn allen van oordeel, dat de runderpest in onze streken enkel als een gevolg van besmetting voorkomt, welke meening door onze vaderlandsche veeartsen wordt gedeeld. Ook de oudere veeartsenijkundigen als Lansici, Rammazini, Scroëckius, Cothénus, Vallisneri, Fracastor, Kanold, e. a. zoeken de oorzaak

der runderpest, hier te lande en in de naburige rijken, uitsluitend in overbrenging van smetstof.

De redenen 1) uiteen te zetten, waarom thans met onomstoothare zekerheid kan worden vastgesteld, dat de ziekte zich in West-Europa nimmer anders dan door besmetting ontwikkelt, gedooft het bestek van dit werkje niet. Genoeg scheen het mij te herinneren, dat de beroemdste veeartsenijkundigen als uit eenen mond deze meening zijn toegedaan. Wel kwamen er in den laatsten tijd hier en daar veeziekten voor die veel overeenkomst met de runderpest hadden, maar nader bleek het steeds, dat het deze ziekte niet was.

En wat betreft de door Wolstein en zijne volgelingen als oorzaken der runderpest, ook in onze streken, aangegeven nadeelige invloeden, zij zijn het die bij het steppenrund, de ziekte doen ontstaan, maar ons inlandsche vee kunnen zij, ja ziek maken, maar de runderpest hebben zij hier nooit ten gevolge.

Dat het van groot belang is, dat deze overtuiging niet enkel bij de veeartsen, maar ook bij veehouders, magistraten en anderen levendig zij, springt in het oog, wanneer men bedenkt dat de ziekte, zoo zij zich hier te lande van zelve kon ontwikkelen, en dus tot de oorspronkelijke, indigene, contagieuse ziekten moest worden gerekend, nimmer met zekerheid kan worden gestuit, omdat al was de besmetting gekeerd, en de smetstof uitgedelgd, zij later

1) Heilbron. Verhandeling over de kenteekenen van de ware Runderpest, bladz. 33.

toch allicht weder zou uitbreken, zoodra slechts de oorzaken samentroffen tot hare oorspronkelijke ontwikkeling vereischt.

Heeft men daarentegen eene exotische ziekte, die zich uitsluitend door besmetting voortplant, te bestrijden, dan is men zeker zijn doel te bereiken indien slechts alle smetstof wordt uitgedelgd.

Het bovenstaande zij voldoende om aan te toonen, welke weg steeds ter bestrijding der runderpest behoort te worden ingeslagen.

Om haar te weren behoort alle invoer van rundvee uit streken waar de runderpest heerscht, gestrengelijk te worden verboden. Wel heeft men soms quarantaine maatregelen met veel vertrouwen aanbevelen, maar het gemis aan volstrekte zekerheid omtrent het incubatie of verborgen tijdperk, gedurende hetwelk de in het lichaam des diers opgenomen smetstof de ziekte voorbereidt en ontwikkelt, gevoegd bij de omstandigheid, dat de runderpest zich bij het steppenrund nog maanden lang, nadat het zijn vaderland verlaten heeft, spontaan kan ontwikkelen¹⁾ soms in zoo lichten graad, dat zelfs de deskundige het niet bemerkt, terwijl zij toch voor ander vee besmettelijk is, maken de quarantaine altijd een eenigszins onzeker behoedmiddel, tenzij men den duur daarvan zoo lang stellen wilde, dat het met volstrekt verbod van invoer gelijk staat.

De spontane ontwikkeling der runderpest schijnt veeleer eene eigendommelijkheid van het steppenras,

1) Lorinser. Untersuchungen über die Rinderpest. S. 120.

dan van de steppenlanden te zijn. Nooit zag men runderen, niet tot het steppenras behoorende, in steppenlanden, b. v. Bessarabië, waar men, hoewel in geringer aantal, ook vee van andere rassen vindt, door deze ziekte aangetast, zonder voorafgaande besmetting. Was het eigenaardig klimaat der steppen oorzaak van de zelfontwikkeling der runderpest, waarom blijft dan het vee in de Amerikaansche Savannen, dat op dezelfde hemelsbreedte, en onder geheel gelijke uitwendige omstandigheden heeft, steeds van de plaag verschoond? Steppenvee behoort daarom *steeds* aan de grenzen geweerd, ook al heerscht in de steppen op het oogenblik geen runderpest. Het kan de steppen gezond verlaten, op reis gezond blijven en toch te zijner bestemming aangekomen ziek worden, en andere runderen besmetten, en dat zonder dat de runderpest in hun vaderland heerscht. Soms verlaten ook herstelde dieren, maar die nog smetstof met zich voeren, de steppen, en verbreiden zoo de ziekte, terwijl zij zelve gezond blijven. 1)

Ook geiten en schapen, die mede aan runderpest onderhevig zijn, behooren te worden geweerd.

Andere huisdieren als varkens, honden, paarden enz.: uit besmette streken komende, moeten door wasching of berooking worden ontsmet, terwijl versche huiden, hoornen, klauwen, en d. g. l. uit besmette streken afkomstig, volstrekt geweerd moeten worden.

Alle verdere voorwerpen, als hooi, stroo, gebruikte

1) Pilger. Handbuch der theor. und pract. Veterinärwissenschaft. B. II, S. 1076,

stal- of boerderij-gereedschappen, en in het algemeen al datgeen wat geacht kan worden, met zieke of verdachte dieren in aanraking te zijn geweest, behoort te worden gedesinfecteerd, of, zoo dit niet mogelijk is, te worden vernietigd.

Spoorwegwagons en stoombooten, die tot vervoer van vee hebben gediend, moeten worden gereinigd en ontsmet, en de mest daaruit afkomstig verbrand of begraven worden.

Personen, die met handelsvee of andere dragers van smetstof in aanraking kwamen, behooren zich te reinigen en van kleederen te verwisselen, terwijl die, welke zij op reis droegen, door chloordampen of heete lucht gedesinfecteerd moeten worden.

Is echter eenmaal de runderpest in een land uitgebroken, en is het er om te doen haar te stuiten, dan moet iedere maatregel te dien einde genomen strekken tot uitdelging der smetstof.

Van geneeskundige behandeling der runderpest kan geene sprake zijn, tenzij de ziekte eenmaal ongelukigerwijze algemeen is geworden. Dan is 't voorzeker raadzaam en nuttig van de aangeboden gelegenheid tot onderzoek gebruik te maken.

Wel hoort men vaak met ophief van de meest verschillende geneesmiddelen gewagen, die echter haren roem eenvoudig aan allerlei toevalligheden te danken hebben. Tot op heden zijn er noch allopathische, noch homoëopathische, noch isopathische geneesmiddelen bekend, die ook slechts het geringste vertrouwen verdienen. Sedert 25 Augustus des vorigen jaars, ben ik ter zake der heerschende epi-

zootie, in 's lands dienst. Uit den aard der zaak zie ik dus dagelijks tal van runderpest-lijders, en steeds zag ik daar de meesten genezen, waar volstrekt geene geneesmiddelen werden toegediend. Vermoedelijk ook zal de geneeskundige wetenschap nog wel langen tijd onmachtig blijven tegenover eene ziekte, die zoo geheel het organisme ondermijnt, zoo alle werktuigen daarvan aandoet, en de krachten zoo snel uitput, als de runderpest doet.

Even weinig zekerheid als geneesmiddelen geven, ter bestrijding der ziekte, als het dier aange-tast is, evenmin kent men er, die het vermogen bezitten de dieren daarvoor onvatbaar te maken. Wel heeft men hier en daar voorbeelden, dat veestapels in besmette streken, na het gebruik van hyposulphissodae, carbolzuur, chloorberooking, enz. gezond bleven, maar die waarnemingen zijn veel te weinig in getal, en worden door andere waarnemingen te zeer weersproken, om daarop ook slechts eenigermate te mogen vertrouwen. De leer der smetstoffen is daarenboven nog een veel te duister geheim voor ons, dan dat wij, naar aanleiding van onze wetenschap daarom-trent, met zekerheid zelfstandigheden zouden kunnen noemen, die het vermogen bezitten, de smetstof zoodra die op eene stal of weide gebracht wordt, te vernietigen, of de dieren voor haren invloed onvatbaar te maken. Toch kan het zoeken daarnaar niet te zeer worden aanbevolen.

Ter voorbehoeding tegen de ziekte heeft men ook de inoculatie (inenting met smetstof der runderpest zelve) aanbevolen, en het valt niet te ontkennen,

dat de dieren die ingeënt werden, en niet ten gevolge dier kunstbewerking bezweken, op zeer enkele uitzonderingen na, nimmer weder door de ziekte worden aangetast; maar de ingeënte dieren bezweken even licht, en misschien nog eerder dan die, welke ten gevolge van natuurlijke besmetting ziek werden, terwijl zij, welke na de inenting niet, of slechts in zeer lichten graad ziek werden, niet voor latere besmetting behoed zijn. Zoodat de inoculatie wel een middel zijn kan, om de epizoötie sneller te doen verloopē, maar nimmer om het ziektegeval zelf te verzachten.

Ook vaccineeren en varioleeren is, bijzonder in den laatsten tijd, zeer aanbevolen. Op welke gronden men echter recht heeft daarvan goede uitkomsten te verwachten, verklaar ik niet te begrijpen. Onze Hekmeijer zegt dan ook zeer terecht »Runderpest" No. 30.

»Prof. Röhl (1850) te Weenen is, zooals bekend is de eerste geweest, die aangetoond heeft dat de runderpest is een croupeus-exsudatief-proces, en als men nu met Rökitansky eene groote verwantschap aanneemt tusschen dit proces en hetgeen men noemt een exanthematisch proces, dan kan het ons niet verwonderen, dat vele schrijvers de runderpest voor exanthematisch hielden, te meer wijl zich bij die ziekte soms een eigenaardige uitslag op de huid vertoont.

Om nu echter, bij hetgeen wij tegenwoordig van de runderpest weten, deze ziekte met de pokken voor identisch te houden, komt mij onbegrijpelijk voor. De onderzoekingen, in den laatsten tijd door Müller, Bochdalek, Spinola, Röhl, Brauell en laatstelijk door

Ravitsch, in het werk gesteld, hebben tot geheel andere uitkomsten geleid."

Gamgee, zeker de bekwaamste der engelsche veeartsenijkundigen, is met de daar te lande thans zoo hoog geprezen vaccinatie dan ook in geen en deele ingenomen, en zegt:

"De vaccinatie gelijk zij thans wijd en zijd hier te lande (Engeland) in practijk wordt gebracht, behoort tot de fouten van den tegenwoordigen tijd. Runderpest is runderpest, en geene pokziekte. Zij verschilt van alle andere ziekten, waaraan menschen of dieren onderhevig zijn, ofschoon zij als eene besmettelijke koorts, kenteekenen vertoont, die door sommigen beschouwd worden, als niet ongelijk aan die van typhus, typheuse koorts, scharlakenkoorts of kinderpokken. Zij is geene enkele dezer ziekten, en daarom betreur ik het, dat men door overhaaste conclusiën, omtrent punten van overeenkomst tusschen runderpest en variola, aanleiding heeft genomen tot nuttelooze en kostbare proeven, die geen goed gedaan hebben, en ook niet kunnen doen."

In Engeland schijnt men dan ook ten opzichte der vaccinatie van de eerste illusie bekomen te zijn. De commissie wegens de veeziekte aldaar, rapporteerde reeds dat zij tot de conclusie gekomen was, dat vaccinatie geen voorbehoedmiddel tegen de runderpest is.

En wil men een voorbeeld meer uit onze nabijheid? Bij den veehouder A. v. d. Harg te Hillegersberg werden in de lente des vorigen jaars 25 runderen ingeënt (door het genootschap voor de koepokinen-

ting te Rotterdam) twee met variola smetstof, drie en twintig met vaccine. Die vaccinatie vatte bij zeventien stuks, en toch zijn *alle* die zeventien runderen door de runderpest aangetast, en wel in zoo hevige mate dat er slechts drie zijn hersteld.

De runderpest behoort niet tot het arbeidsveld van den veearts, maar uitsluitend tot dat van den ambtenaar der veeartsenijkundige politie. Als deze haar bestrijden moet, wanneer zij eenmaal in een land is ingesleept, dan is uitdelging harer smetstof het uitsluitend doel, waarop al zijne handelingen gericht moeten zijn.

Had men in September des vorigen jaars, toen de ziekte zich nog slechts in weinige gemeenten, tien, twintig of vijf en twintig in getal, had vertoond, begrepen, dat de runderpest alleen door politiemaatregelen kan worden bedwongen, en dus eene politiezaak, eene staatsaangelegenheid is, dan ware ons heel wat leeds en heel wat schade bespaard. Dan zoude men niet alles hebben overgelaten aan de gemeentebesturen en de individuële krachten der veehouders. De burger toch kan wel politiemaatregelen ondersteunen, ze beramen en uitvoeren kan hij niet; de gemeente kan wel de rijkspolitie bijstaan, maar niet vervangen. De raad echter toen door deskundigen gegeven 1), werd in den wind geslagen, en de uitbreiding der ziekte was daarvan het noodlottige gevolg.

Om de uitroeiing der reeds ingesleepte runderpest

1) Mr. W. Wintgens. De regeering tegenover de veepest. bl. 7.

te bereiken, is er slechts één middel, het stelsel van afmaking, het eerst door Lancisi in 1711 aanbevolen, welks uitwerking afdoende en zeker is, daar de smetstof der ziekte, ook blijkens mijne eigene dagelijksche ervaring, weinig vluchtig schijnt te zijn 2).

Om de voortplanting van overgebrachte smetstof tegen te gaan en deze terstond te vernietigen, moet ieder rund, schaaap of geit, waarbij runderpest wordt waargenomen, reeds hij het opmerken der eerste verschijnselen, naast een vooraf gegraven kuil, zonder bloedstorting, worden gedood, en met huid en haar zeer diep worden begraven.

Alle rundvee, dat in denzelfden stal of op dezelfde weide, met een aan runderpest lijdend dier samen was, moet evenzoo, als verdacht, worden afgemaakt.

Geiten en schapen, verdacht van runderpest houden men, als minder vatbaar voor de ziekte, zoo gestreng mogelijk afgezonderd; worden zij echter ziek, dan moeten zij evenzeer worden afgemaakt.

Alle voorwerpen die drager van smetstof kunnen zijn, en met zieke dieren in aanraking kwamen, behoorren vernietigd, of zoo mogelijk ontsmet te worden.

Ook nu nog zal men, hoe uitgebreid het besmette terrein is geworden, zijne toevlucht tot het stelsel van afmaking moeten nemen.

Hoe dat echter onder de tegenwoordige omstandigheden toe te passen?

Naar het mij voorkomt, staan ons thans drie verschillende wegen open, waardoor de runderpest kan

2) Paulet, Bojanus, Vieg d'Azyr, e. a.

worden bedwongen, die elk hare eigenaardige voordeelen, maar ook hare bijzondere bezwaren hebben, en waar tusschen de keuze voorzeker niet gemakkelijk is.

Het eerste is alle zieke en verdachte dieren in de besmette landstreek te dooden, iedere besmette hoeve af te zetten, door verbodsbepalingen het overbrengen van smetstof tegen te gaan, en alle besmette gebouwen of voorwerpen te ontsmetten, of te vernietigen.

Als men dit eenigen tijd volhoudt, zal men de ziekte zonder eenigen twijfel, geheel meester worden. — Nu de ramp echter eenmaal zoo groote uitbreiding heeft gekregen, dat de ziekte niet enkel bijna geheel Zuid-Holland, maar ook een groot gedeelte der provincie Utrecht besmet heeft, staat het te vreezen dat dit middel, hoe aangewezen ook in September l.l. thans niet, dan na betrekkelijk langen tijd, tot het voorgestelde doel zoude leiden. De smetstof toch heeft zich aan zoo onderscheidene voorwerpen gehecht, dat zij nog na geruimen tijd, telkens weder ziektegevallen te voorschijn zal roepen, wanneer men meende het kwaad reeds te boven te zijn. Zoo menige mestvaalt, zoo menig kleedingstuk, zoo menig stuk gereedschap, zoo menig vervoermiddel draagt smetstof, die nog telkens gevallen van runderpest zoude doen ontstaan, waardoor het langen tijd zoude duren eer men gerust kon zijn.

Te meer zou dit lang duren, omdat de verbodsbepalingen tegen vervoer van vee, vleesch, mest en andere stoffen, die dragers van smetstof kunnen zijn,

hoe onvoldoende ook om de uitbreiding der ziekte te verhinderen, toch haren voortgang vertragen, en men alzoo, bij de onmogelijkheid om thans, nu zich de ziekte her- en derwaarts verspreidde, overal alle smetstof op te sporen en te vernietigen of werkeloos te maken, gedwongen zijn zoude om geduldig af te wachten, totdat zij telkens hare aanwezigheid door het uitbreken van ziektegevallen had geopenbaard.

Dit bezwaar nu zoude niet zoo groot zijn, als het niet ten gevolge had, dat men de zoo even genoemde verbodsbepalingen, gedurende al dien tijd, gestrengelijk moest vasthouden, wat niet enkel voor handel en nijverheid, maar ook voor den landbouw zelven, een niet gering bezwaar is te achten. Zoo menige akker toch moet ten gevolge dier bepalingen onbemest blijven, zoo menige veehouder kan zich niet het noodige melkvee voor zijne zuivelbereiding aanschaffen, zoo menige teelboer weet geen weg met het vee, dat hij als winterbeslag opstalde.

Maar niet enkel de langdurige instandhouding der bestaande verbodsbepalingen, ook het dooden van eenige duizenden van de runderpest herstelde dieren, maakt de uitvoering van dezen maatregel zeer bezwaarlijk. Deze dieren toch, die geen gevaar meer loopen om ziek te worden, zijn niet bekend, en wilde men in deze steeds op de aanwijzing der veehouders vertrouwen, dan zoude 't wel schijnen, alsof er in de besmette streek niet dan herstelde runderen gevonden worden. Daarenboven staan die dieren met anderen te zamen, en zoodra deze ziek worden hecht zich de smetstof ook aan de herstelden, die dan zelve wel

verschoond blijven, maar toch het vermogen hebben de ziekte over te brengen, even als dat met levenloos voorwerpen 't geval is, en dus gedood zouden moeten worden, om dezelfde reden, waarom besmet hout — en touwwerk verbrand wordt.

Verdient alzoo de eenvoudige en volledige toepassing van het stelsel van afmaking over geheel de uitgebreidheid van den besmetten kring, alle aanbeveling als het meest radicale en zekerste middel tot stuiting der runderpest, het valt niet te ontkennen, dat aan de uitvoering daarvan zeer gewichtige bezwaren verbonden zijn.

Hoe aangewezen dus bij het eerste bekend worden van de aanwezigheid der ziekte in Nederland, als het beste en snelst werkende middel tot stuiting der ramp, nu de ziekte zich over eene zoo groote streek heeft verspreid, is er een middel dat het kwaad in veel korter tijd kan fnuiken, en dat is de inenting.

Door al het vee in het centrum der epizootie in te enten, dat wil zeggen te inoculeeren met smetstof der runderpest zelve, niet van variola of vaccine, heeft men het middel in de hand de ziekte snel te laten uitwoeden, zoodat men na betrekkelijk zeer korten tijd in de besmette streek niets meer overig heeft, dan dieren, welke na de kunstbewerking herstelden, en men alzoo na vernietiging of desinfectatie van alle besmette voorwerpen, de ziekte zal hebben uitgeroeid.

Het voordeel van deze handelwijze is dan ook geenszins daarin, gelegen dat men uitzicht heeft in de besmette streek meer dieren te zullen behouden, dan wanneer men den veestapel eenvoudig laat doorzielen, al-

licht het tegendeel kan waar zijn; maar daarin, dat men op een betrekkelijk niet ver verwijderd tijdstip de ziekte zal hebben overwonnen, den landbouwer zekerheid voor zijne toekomst zal hebben teruggegeven, en alle beperkende maatregelen en lijnen van afsluiting kan opheffen, die thans geheel de vaderlandsche nijverheid hunnen nadeeligen invloed doen ondervinden, op den handel eer verlamdend werken, en zelfs den landbouwer en veehouder, ter wiens bescherming en behoeding die versperringsmaatregelen genomen zijn, gevoelige verliezen berokkenen.

Eene zoo algemeene inenting echter zoude eene overgrootte opeenhooping van smetstof ten gevolge hebben, waaruit een zeer groot gevaar voor den vee-stapel van het nog onbesmette gedeelte des lands ontstaan zoude.

't Is dus volstrekt noodzakelijk zich tegen dit gevaar zoo veel mogelijk in zekerheid te stellen.

Onder de middelen daartoe behoort in de eerste plaats het versterken, en zeer gestreng handhaven der bestaande lijn van afsluiting, tusschen de besmette en onbesmette streek.

Meer dan dat echter moet er geschieden, wil men zich niet aan een zeer dreigend gevaar blootstellen.

Hoe gemakkelijk toch zoude ook bij gestreng handhaving van dat bestaande cordon, de smetstof daarovergebracht worden, door personen, die zich over die lijn verplaatsen, en wier verkeer men ja misschien eenigszins bemoeilijken, maar uit den aard der zaak onmogelijk verbieden kan. Men kan b. v. van eenen veearts, misschien ook van bekende veekoopers eischen

dat zij van kleeding zullen verwisselen, wanneer zij het cordon passeeren, maar hoe zal men de besmetting weren, overgebracht door eenen geneesheer, wiens patienten ter weerszijden der lijn wonen, door eenen geestelijke, wiens parochie door de lijn wordt doorsneden, door eenen landbouwer, wiens bedrijf gedeeltelijk binnen, gedeeltelijk buiten de lijn van afsluiting ligt?

Men wane toch niet, dat het mogelijk zal zijn de lijn zoo vast te stellen, dat zij die daar binnen wonen, niet door hunne plichten of belangen daarbuiten geroepen zullen worden, en omgekeerd; steeds zal er een druk verkeer over de lijn plaats hebben, dat niet kan worden tegengegaan. Andere maatregelen moeten er dus getroffen worden om het gevaar van besmetting van het nog onbesmette gedeelte des lands af te wenden.

Daartoe kan niets zooveel bijdragen als de ontvolking van rundvee eener breede strook lands rondom het centrum der ziekte.

Om de ziekte door inenting in het centrum der epizootie snel en zeker uit te roeien, zonder groot gevaar voor de omliggende streken, stelle men binnen de bestaande afsluitingslijn, en op eenige uren afstands daarvan, een tweede cordon vast, dat vooral nog gestrenger dan het buitenste moet bewaakt worden.— Binnen dat tweede cordon kan dan al het rundvee worden onteigend en geïnculeerd. Om het gevaar van overbrenging van smetstof over dit binnenste cordon tegen te gaan, is niets zoo zeer aan te bevelen, dan al het rundvee dat zich aan de buitenzijde, op een of

twee uren afstands daarvan, bevindt te onteigenen, binnen het centrum terug te drijven, en aldaar ook in te enten. Zodoende heeft men eene geheele streek zonder rundvee, waardoor het gevaar voor overbrenging van smetstof zeer wordt verminderd. In de streek toch, waar zij het eerst en het gemakkelijkst wordt overgebracht, kan zij geen nadeel toebrengen, noch zich voortplanten.

Wanneer men dezen weg volgt, en daarbij tusschen de beide afsluitingslijnen, en zoo noodig daar buiten, zonder aarzelen iederen veestapel doodt, en onschadelijk maakt, waaronder zich een geval van runderpest voordoet, dan is dit zeker het snelst werkende middel om de kwaal meester te worden. — De onteigening en inenting kan binnen weinig tijds overal volbracht zijn, te meer daar, bij een zoo violent contagium, als dat der runderpest, willekeurige natuurlijke besmetting, door besmering met neus- of mond-slijm van aan runderpest lijdende dieren, meestal wel voldoende zal zijn, zoodat geene eigenlijke operatie vereischt wordt. De ziekte heeft gewoonlijk een snel beloop, dikwijls sneller dan bij natuurlijke besmetting. De daarop volgende vernietiging of ontsmetting van alles wat smetstof opnam, zal voorzeker eenigen tijd kosten, maar toch slechts zeer weinig in vergelijking met het laten doorzielen der besmette streek, of zelfs het afmaken, zonder onderscheid, bij ieder geval, dat zich openbaart.

Voorzeker zijn er tegen deze inentingsmethode gewichtige bezwaren in te brengen, als b. v. de vele bemoeiingen, die de staat op zich zal moeten nemen,

de uitgaven, die zullen moeten worden gedaan, de moeilijkheid om al het vee uit de te ontvolken streek te verplaatsen, het bezwaar die allen in het centrum gestald te krijgen, de behoefte aan melk, die in die ontvolkte streek gevoeld zal worden, en d. g. l. meer.

Men bedenke echter, dat de voortgang der epizootie veel zwaarder ramp is, dan al de moeilijkheden, die hare bestrijding oplevert. En eindelijk, is een dier bezwaren onoverkomelijk?

De bemoeiingen van den staat moeten, volgens de leer der gezonde staathuishoudkunde, steeds strikt worden beperkt tot datgeen wat niet, of niet zoo goed, door de individueele krachten der burgers kan worden tot stand gebracht. Maar het is immers even onmogelijk eene epizootie te overwinnen, als een oorlog te voeren zonder tusschenkomst van den staat? En evenmin als het afweren van den buitenlandschen vijand de uitsluitende taak is van de grensbewoners, evenmin mag de uitroeiing der epizootie worden overgelaten aan de bewoners der besmette streek. Ik ben dan ook vast overtuigd, dat niemand zich tegen de uitvoering van afdoende maatregelen verzetten zoude, wanneer die maar uitgingen van 's lands hooge overheid, standvastig en bedaard werden uitgevoerd, en voor allen gelijk, zonder onderscheid des persoons, werden toegepast. Wat toch is de voornaamste oorzaak dat men zich hier en daar tegen de uitvoering van nuttige en noodige maatregelen verzet heeft? Geene andere, dan dat men steeds wijzen kon op landstrecken en gemeenten, waar die zelfde maatregelen waren verzuimd of tegengehouden, of op plaatsen waar

En wat nu betreft de verdere bezwaren, als daar zijn het verplaatsen van het vee uit de te ontvolken streek, de stalling daarvan in het centrum, het gebrek aan melk in de streek zonder rundvee, alle die zaken zijn voorzeker bezwaren, maar niet van dien aard, dat zij in aanmerking mogen komen, tegenover het nut der uitroeiing van de ziekte.

Transportmiddelen zijn er genoeg, geschikte personen om zich met dat transport te belasten en het te surveilleeren zijn in overvloed te bekomen, melk kan zeer goed van één of zelfs twee uren ver worden aangevoerd, ledige stallen en weiden, even als onverbruikt voeder, waarvan de eigenaar wel zeer gaarne vee zou in den kost nemen, vindt men in het centrum der epizootie, helaas! maar al te veel, en zoo zal men steeds middel kunnen vinden om alle andere kleine bezwaren, die zich bij de uitvoering zullen opdoen, te overwinnen, zoo slechts bij de regeering de ernstige wil bestaat om het kwaad te overwinnen, en zij de zaak aan de rechte handen weet toe te vertrouwen.

Maar gesteld al die bezwaren, zoowel die tegen de eenvoudige afmaking, als tegen de onteigening en inenting zijn van dat gewicht, dat men niet den moed heeft ze onder de oogen te zien, dan nog is er middel om de epizootie te stuiten. Door den veestapel in het centrum te laten doorzien, en aan de peripherie alle uitbreiding door consequente toepassing van het stelsel van afmaking te verhinderen, zal men ja Zuid-Holland niet meer redden kunnen, maar wel de thans nog onbesmette gedeelten des vaderlands

voor de ziekte kunnen vrijwaren.

De nadeelen echter verbonden aan deze wijze van handelen, dwaasselijk reeds aanbevolen in het begin der epizootie, toen zij door alle onbevooroordeelde deskundigen, die hunne meening durfden zeggen, werd afgekeurd, zijn niet gering. Gevaarlijk toch is en blijft het steeds te midden van ons veerijk vaderland meer dan eene geheele provincie te hebben, waar de runderpest heerscht, en dien toestand voor langen tijd te bestendigen. Gevaarlijk is de methode van doorzielen, en zij werkt uiterst langzaam, wat wel voor alle nijveren, maar vooral voor den handel hoogst schadelijk is. Dertig duizend stuks rundvee zijn in de afgeloopen zes maanden, dat de epizootie heerscht, aangetast; wanneer men nu het getal, dat zich in de besmette streek bevindt, op driemaal honderd duizend stuks schat, en men neemt aan, dat de ziekte zich met eene evenredige mate van hevigheid uitbreiden zal, dan zal het minstens nog vijf jaren duren, eer de besmette streek is doorgeziekt, en alle beperkende maatregelen kunnen worden opgeheven.

Een derde niet minder gewichtig nadeel is dit, dat men bij het stelsel van doorzielen, van alle kans op vrijwaring der thans nog onbesmette runderen, die zich in de besmette streek bevinden, afziet. Nog meer dan derde half honderd duizend runderen bevinden zich daar, die nog niet aangetast zijn, waarvan er velen behouden zouden blijven, wanneer de ziekte gestuit wordt door afmaking, zoo in het centrum als aan de peripherie, en waarvan er misschien nauwelijks drie ten honderd zullen verschoond blij-

gebrek aan eenheid, volharding en samenwerking alle krachtingspanning vruchteloos maakte, ook al had men niet geschroomd, flink en doortastend te handelen. Eenheid en samenwerking, alleen van de algemeene regeering des lands kunnen die verwacht worden. Eenheid en samenwerking zijn de noodzakelijke voorwaarden, om eene epizootie met kans op goeden uitslag te stuiten. Daarom is hare bestrijding eene nationale, eene regeeringszaak.

En de uitgaven? Zeker zullen zij groot zijn en zwaar, maar luttel in vergelijking van de verliezen, welke het voortwoeden der ziekte aan de nationale rijkdom zal berokkenen. Waar dus aan deze een verlies van millioenen kan worden bespaard, is het daar niet zaak, niet te karig te zijn met het uitgeven van honderdduizenden uit 's lands schatkist? Waaruit toch moet die schatkist steeds putten? Immers uit den nationalen rijkdom? Wiens eigendom is die schatkist? Immers het eigendom der deelhebbers aan dien nationalen rijkdom? En was nu de runderpest eene ramp, die op ééne enkele klasse der maatschappij drukte, ja dan was er rede om vooral niet diep in 's lands schatkist te tasten, wijl die door alle klassen te zamen wordt bijeengebracht, en velen dus zouden bijdragen voor eene zaak, die geheel buiten hen was. Maar de runderpest heeft zich, reeds in de weinige maanden, dat zij hier heerschte, zoo duidelijk als eene algemeene nationale ramp doen kennen, die niet enkel den boer, maar ook den burger, niet enkel den landeigenaar, maar ook den industrieel, drukt, dat het wel onnoodig is te achten haren nadeeligen

invloed, ook op de welvaart van hem, die geen veehouder is, te betoogen. Waar dus een kwaad moet worden bestreden, dat allen drukt, mogen ook wel allen in de kosten dragen, ten minste zoolang het waarlijk de afwering geld, niet als er sprake is van tegemoetkoming in de schade, die het bijzondere personen berokkende. De runderpest is eene algemeene, nationale ramp; hare uitroeiing is dus eene zaak ten algemeenen nutte. Moet de staat daartoe over eens veehouders runderen kunnen beschikken, dan worden die onteigend, en de boer, die zijn eigendom ten algemeenen nutte afstaat, wordt daarvoor schadeloos gesteld, door den staat, zoodat alle belastingschuldigen, die schadeloosstelling helpen betalen. Niets is ook billijker, want de onteigening geschiedt ten hunnen, ten algemeenen nutte. Is echter de ramp zoodanig uitgebreid, dat zij niet meer kan worden gestuit, en men slechts nog trachten kan het lot te verzachten van hen, die schade leden, dan is de werkring van den staat gesloten. Het bevoordeelen van bijzondere personen is geen staatsbelang, geene daad ten algemeenen nutte. Het uitoefenen van liefdadigheid is niet de roeping van den staat. Die geeft den burger vrijheid en veiligheid, geen brood en spelen. Waar ongelukkigen geholpen, rampen gelenigd moeten worden, treedt de bijzondere liefdadigheid op. Waar zou 't ook heen zoo de staat de verzorging van alle arme boeren op zich wilde nemen? Dan ware hij verplicht allen die verliezen leden te helpen. Wat den boer wordt gegeven, mag toch den burger niet geweigerd worden.

zij, die door posten, welke elkander bij dag zien, en bij nacht hooren kunnen, en niet door patrouilles, die zich enkele malen daags, nu hier dan daar vertoonen, bewaakt wordt. Het leger, de schutterij, de rijksveldwacht, tellen toch manschappen genoeg, geschikt en ook gezind om onder opzicht van ijverige en nauwlettende superieuren daartoe dienst te doen? Zeker zal 't geld kosten; maar is niet het te bewaken kapitaal de kosten meer dan tiendubbel waard? En waakt men niet gestreng, dan kan 't cordon niet baten, dan wordt het thans nog niet besmette gedeelte des vaderlands weldra ook besmet, en de kosten van het zwakke cordon, ofschoon minder hoog dan die van eene gestrengte afsluiting, zullen het volk zwaarder drukken, want 't zal zijn onnut weggevoeren geld. — Verder legge men dit cordon, zoo veel mogelijk langs breede wateren en door woeste, weinig bevolkte streken, waar zich weinig vee bevindt, opdat het personenverkeer de smetstof zoo min mogelijk overbreng, en zij overgebracht zijnde weinig schade kunne aanrichten. Ook brande men alle runderen binnen het cordon met een duidelijk algemeen merkteeken, en neme alle dus geteekende dieren, welke daar buiten gevonden worden, onmiddellijk in beslag.

Een gevolg van zulk eene volledige afsluiting zal zijn, dat alle handel in vee en versche overblijfselen daarvan, over die lijn volstrekt onmogelijk wordt. Dat bezwaar echter is niet onoverkomelijk. In de besmette streek is vee genoeg, en wordt genoeg aangefokt om te kunnen voldoen aan de behoefte van

dierlijk voedsel daarbinnen. En mocht er te veel zijn, dat kan naar buitenlands verzonden worden. Rotterdam, vanwaar steeds de meeste veeuitvoer plaats had, ligt ongeveer in 't centrum der ziekte, wat dus moet worden uitgevoerd, vindt daar zijnen handelsweg. Ook kan men invoer van de onbesmette, naar de besmette streek gerustelijk toestaan voor alles wat de ziekte niet alimenteren kan, dus voor alle voorwerpen, behalve levende runderen, schapen en geiten.

Wat het verdere gedeelte des vaderlands verlangt uit te voeren, kan over Harderwijk, Harlingen, Medenblik, Helder en Vlissingen verzonden worden. Engeland werwaarts het grootste gedeelte van ons handelsvee wordt uitgevoerd, en dat, op dezen oogenblik, bijna het eenige land is waarhenen het vervoer ons bleef toegestaan, kan dus zoo uit de besmette als onbesmette streken worden bereikt. Een gewichtig voordeel dat de gestrengte handhaving eener lijn van afsluiting veel minder bezwaarlijk maakt. — Tegen het vervoeren van handelsvee, door provinciën, die aan zee liggen, uit andere, onbesmette gewesten, die dat voordeel missen, kan geen bezwaar zijn, wanneer de invoer aan de grenzen verboden blijft, en de besmette streek wezenlijk zal zijn afgesloten.

Om echter zooveel mogelijk alle gevaar te voorkomen is het wenschelijk in de onbesmette streek de Koninklijke Besluiten betreffende de veemarkten, het vervoer van vee enz., de verplichte reiniging der stallen en d. g. l. te handhaven, nauwlettend het oog te houden op alles, wat den algemeenen gezondheidstoestand van het vee betreft, en alle noo-

ven, wanneer men de ziekte laat voortwoeden. Nog onderscheidene onbesmette gemeenten liggen er in Zuid-Holland en dat gedeelte van Utrecht, dat als van zelve binnen de vast te stellen afsluitingslijn zoude vallen. In de besmette gemeenten vindt men nog tal van hoeven die verschoond bleven. Moet al het rundvee, dat daar gevonden wordt er aan gewaagd worden? — Zal niet de nationale rijkdom ten gevolge van het stelsel van doorzielen veel gevoeliger verlies ondergaan, dan het bedrag beloopt, dat uit 's lands schatkist zoude moeten worden aangewend, om de ziekte eenvoudig door het systeem van afmaking uit te roeien?

Een niet gering bezwaar tegen deze methode is ook hare kostbaarheid. Zij schijnt weinig uitgaven van den staat te vorderen, maar daar zij eene langdurige instandhouding van een sterk militair cordon vereischt, en gedurig herhaalde afmakingen daar buiten noodzakelijk zal maken, is het meer dan vermoedelijk, dat zij een zeer kostbaar middel zal zijn, en zeker meer uitgaven zal eischen, dan het sneller werkende middel van afmaking in 't centrum en aan de peripherie beide. Toch zou het ook kunnen zijn dat het getal dier afmakingen niet zoo verbazend groot zoude wezen, omdat de voortgang der ziekte thans van het westen naar het oosten plaats heeft, wat bepaald strijdt tegen de natuur der epizootie. Door ons onbekende oorzaken, schijnt het contagium van de runderpest zijne kracht te zien verzwakken, wanneer het oostwaarts wordt vervoerd. In den krijg volgt de runderpest, bijna immer, de westwaarts trekkende legers, niet die

welke naar het oosten gaan. Van de kruisvaarders b. v. lezen wij wel dat hun vee o. a. bij de belegeringen van Damiette, Antiochië, Jeruzalem, grootendeels omkwam door honger en dorst, maar van epizootiën vinden wij met geen woord gewag gemaakt. 1)

Wanneer men let op hetgeen zoo nu en dan kan worden waargenomen, van den algemeenen geest van het nederlandsche volk ten opzichte der tegen de runderpest te nemen maatregelen, dan zou 't mij niet zoo geheel onwaarschijnlijk voorkomen, dat de methode van doorzielen van het centrum en afmaken aan den omtrek, de meeste voorstanders zoude vinden, niettegenstaande de daaraan verbonden nadeelen van gevaar, langdurigheid en kostbaarheid. En al betreurt men het nu, dat de publieke opinie misschien dwaalt, toch oefent zij veel te machtigen invloed uit, dan dat hare tegenstand of medewerking iets onverschilligs zoude zijn.

En 't valt dan ook niet te ontkennen, dat bij dit laatste stelsel de bemoeiingen van den staat, diens ingrijpen in de handelingen der burgers, in zich zelve ontegenzeggelijk steeds een kwaad, minder is, dan bij bestrijding der ziekte langs andere snellere, krachtiger, zekerder wegen, wat zonder twijfel eene niet geringe aanbeveling is voor deze wijze van handelen.

Besluit men dezen weg in te slaan, dan moet er inzonderheid op twee zaken acht worden gegeven.

Vooreerst, dat het cordon tusschen de besmette en onbesmette streek, wezenlijk eene lijn van afsluiting

1) Spinola Mittheilungen über die Rinderpest. S. 93.

deloos vervoer daarvan tegen te gaan. Evenzoo is het noodig bij het voorkomen van geïsoleerde gevallen van runderpest buiten de lijn van afsluiting, en die zullen zich zeker voordoen, zonder aarzelen, de afmaking en ontsmetting toe te passen, en niet terug te deinzen voor de opoffering van eenige duizende runderen, daarenboven de besmette hoeven nauwkeurig af te zetten en gestreng te bewaken.

Dit alles ter beperking der ziekte buiten het cordon.

De tweede zaak, waarop de aandacht gericht zijn moet, bij het stelsel van doorzielen van het centrum, is de toestand der ziekte in de besmette streek.

Hoe meer men den loop der epizootie aldaar bespoedigt, hoe beter. Naar 't mij voorkomt kan men niet beter doen dan alle beperkingsmaatregelen, waardoor de verbreiding der smetstof wordt tegengegaan, op te heffen, opdat zij zich hoe sneller hoe liever, vrijelijk her- en derwaarts verspreide, en die landstreek zooveel te eerder zij doorgeziekt.

Daarom zou 't wellicht zelfs zeer geraden zijn, de vrijwillige inoculatie van het vee in de besmette streek voor risico der eigenaars zelve, zooveel mogelijk aan te moedigen, door daartoe b. v. van rijkswege veeartsen beschikbaar te stellen, premiën daarvoor uit te loven, tegemoetkoming te verleen voor verlies van vee, ten gevolge van die kunstbewerking bezweken. Wel zal menigeen deze maatregelen ter bespoediging van het beloop der epizootie hard noemen, voor den veehouder in de besmette streek, die nu door voorzichtigheid, door het weren van verdachte personen uit zijne stallen, het gebruikmaken van besmettingwe-

rende middelen en d. g. l. eenigen kans heeft zijnen veestapel te vrijwaren, maar wiens uitzicht daarop wellicht vermindert, door de opheffing van alle beperkende maatregelen. En 't valt niet te ontkennen, dat dit zeer zeker hard zijn kan. Men bedenke echter, dat in die streek de gelegenheden tot overbrenging van smetstof zoo veelvuldig zijn, dat het uitzicht om zich aan het gevaar te onttrekken, ook nu reeds uiterst gering is, vooral bij weidegang, en misschien door de opheffing van beperkende maatregelen voor wie waarlijk zelve voorzichtig is, juist eer af- dan toenemen kan, wijl dan de sluikhandel, die steeds de bijwegen kiest, en dikwijls allerlei besmette voorwerpen des nachts, dwars door de weiden vervoert, van zelve ophoudt. Toch zou het beloop der epizootie bespoedigd worden, wijl de meerderheid der veehouders onvoorzichtig, zorgeloos en bevooroordeeld is. En daarenboven tegenover het belang van den landbouwer, staat dat van zoo menig veehandelaar, leerlooier, slager, enz.; en dat wordt door die opheffing waarschijnlijk veel meer bevorderd, dan de schade bedraagt die misschien enkelen veehouders onwillekeurig zal worden toegebracht.

Het getal kleinere kooplieden toch, dat ten gevolge van de thans bestaande verordeningen op het vervoer van vee, vleesch, huiden, mest, spoeling enz. bijna broodeloos is, bedraagt reeds een belangrijk cijfer. Menig boomkweker, menig bloemist, menig warmoezier, menig tabaksplanter, die mest aankoopt moet, lijdt groote schade, en zoo zijn er velen, wier belangen zeer worden gedrukt door de bestaande ver-

ordeningen. Deze zullen door de opheffing dier belemmerende bepalingen evenzeer gebaat worden als sommige veehouders er door benadeeld zijn, en voor de strenge lijn van afsluiting, eenige vergoeding vinden, in de volledige vrijheid in de besmette streek zelve. En ook den veehouder zelve geeft die vrijheid, hoezeer zij hem wellicht aan grooter gevaar van besmetting blootstelt, menig voordeel. Hij kan zich dan ook in andere gemeenten herstelde runderen aanschaffen, zijne producten vrijelijk vervoeren, vrijelijk zijn voordeel doen met de lage prijs van sommige voederstoffen, als b. v. spoeling, zijn land bemesten ook al ligt het buiten de gemeente, waar die mest werd voortgebracht. En kon men hem te gemoet komen, door hem de bevoegdheid te geven zijn vee gedeeltelijk voor 's rijks rekening, te laten inenten, wat ter bespoediging der epizoötie ook in het belang van den staat zou zijn, dan had hij waarlijk geene rede tot klagen. Daarenboven het bevrijd houden van het onbesmette gedeelte des lands, is ook het belang van den veehouder in de besmette streek, die dan later gelegenheid vindt, zijnen gedunden veestapel van daar, weer aan te vullen. — En komt er eene belasting op het rundvee dan stelle men den veehouder in de onbesmette streek, daarvan vrij, zoo lang de epizoötie blijft woeden. Eenen maatregel te nemen, die voordeelig is voor ieders bijzondere belangen, is onmogelijk. — Het publieke belang van geheel 't vaderland wordt veel meer gebaat door een spoedig einde, dan door een zacht beloop der epizoötie, en dat belang is de hoofdzaak. Wil men het stelsel van door-

zieken van het centrum volgen, en toch trachten enkele gemeenten of hoeven te vrijwaren, hoe lang zal 't dan wel niet duren, eer het einde daar is?

Het eerste der in deze bladen, kortelijk overwogen middel ter bestrijding der epizoötie, dat der afmaking, overal waar de ziekte thans heerscht, of zich later vertoonen mocht, is dus het meest radicale, maar zal wellicht de meeste tegenkanting vinden, en eischt de opoffering van meening hersteld rund.

Dat van inenting in het centrum en afmaking aan de peripherie der epizoötie werkt het snelste, maar zal veel kosten, eischt velerhande bemoeiingen van den staat, en gedurig ingrijpen in de belangen der burgers.

Het laatst besproken middel, doorzien in het centrum en afmaken aan de peripherie en daarbuiten is het gemakkelijkst uit te voeren, maar werkt meer onzeker en langzaam, en kan misschien het kostbaarste van allen worden.

Welke weg behoort te worden ingeslagen is geenszins de hoofdzaak in dezen. Het zij aan de beslissing onzer regeering overgelaten. Alle drie de genoemde methoden kunnen tot het gewenschte doel leiden, zoo er slechts met ernst toe besloten wordt, en zij met welberaden hand worden uitgevoerd. Werd mij eene keuze gevraagd, dan zou ik niet mogen ontkennen, dat het tweede middel, dat van inenting in het centrum en afmaken aan de peripherie mij als landbouwer, zoowel, als uit een vétérinair oogpunt, zou toeschijnen de voorkeur te verdienen, maar niet enkele vétérinaire en landbouw-belangen zijn in de zaak betrokken.

Wat echter ook gedaan wordt steeds zal 't geld kosten en volharding. Maar ook de tegenwoordige toestand kost geld. Wat al buitengewone politie-onkosten, wat uitgaven voor onteigeningen van levend of dood vee die volstrekt geen nut hebben, wat al verlies voor den nijveren man, en dat alles zonder eenig goed gevolg, ja wellicht alleen geschikt om de ramp, door haar te vertragen, te meer te doen drukken. Waarlijk de thans gevolgde weg is niet te verdedigen. Daarom ons aangegord tot den strijd, zeker als wij zijn te overwinnen, zoo slechts volharding onze leuze is.

En dat wel hoe eer hoe liever. Is eenmaal de weiltijd weer daar, dan krijgt de ziekte, door de gemakkelijker overbrenging van smetstof allicht groote uitbreiding, en kon er misschien spoedig een toestand geboren worden, waarbij aan geene stuiting meer te denken viel, en het beste zijn zoude geduldig af te wachten dat de strijd was geëindigd *faute de combattants*, of wel dat de smetstof, als geen *virus* maar een *miasmatisch specifiek contagium* 1) zijnde, krachteloos was geworden.

Beter nog dan de tegenwoordige toestand ware het dat de regeering zich van alle inmenging in de zaak der runderpest onthield. Dan hadden wij geene commissie van veeartsen, geen buitengewoon veterinair en politie-personeel te bezoldigen, niet ons aandeel in de verdere kosten, die er gemaakt worden te dragen, wij waren vrij in onze zaken, in ons bedrijf en de epizootie had een sneller beloop, de ellende was vroeger geleden.

1). Zie de Gasparin, Bernard.

Besluit men echter tot handelen, welken weg men dan ook insla, steeds zal 't noodig zijn andere wettelijke bepalingen in het leven te roepen, ten opzichte van heerschende veeziekten, dan hier te lande bestaan.

Wel geven de Wetten van 26 December 1799, van 9 Juli 1842 en meer anderen der regeering ruimschoots de macht om krachtig handelend op te treden, maar hare verbindbaarheid door den eenen bestreden, door een ander verdedigd is niet genoeg boven allen twijfel verheven, om daarop een plan tot uitroeijing der runderpest te kunnen bouwen.

De Wet van 17 October des vorigen jaars spreekt, ja, van aangifte, verkoop, behandeling en visitatie van vee, maar van dooden, als in Art. 5 der Wet van 9 Juli 1842, spreekt zij geen woord. En ofschoon men nu zou kunnen zeggen, dat afmaken ook eene soort van behandeling is, zoo mag het toch aan niet geheel ongegronde bedenking onderhevig geacht worden, of onder het woord behandeling in Art. 1 van de Wet van 17 October 1865 ook dooden bedoeld is.

En daarenboven hoeveel goeds die wet ook behelst, zij verlost ons niet van de Wet op de onteigening ten algemeene nutte, dat droevige struikelblok voor ieder bestuur, dat bij eene heerschende veeziekte, waarlijk snel en flink zou willen handelen. Op zich zelve reeds door den grooten omhaal, al de schrijverij en de tusschenkomst van zoovele personen, als waartoe zij aanleiding geeft, volkomen ongeschikt om ter zake van gras-seerende epizoötiën te worden toegepast, geeft zij daarenboven, daar zij geene bepalingen bevat op de be-graving van dieren, ter zake van eene epizootie ge-

sterven of gedood, den eersten, dommen boer den besten, die verlangt de afmaking tegen te houden, het middel daartoe in de hand, terwijl zij eindelijk door de gemeenten te verplichten tot het doen van voorschotten, veel malen meer dan het tienvoud bedragende van wat er in kas is, hare toepassing gedurig onmogelijk maakt.

Eene wet dus, die der regeering al de macht geeft haar bij Art. 5 der Wet van 9 Juli 1842 toegekend, die haar klaar en duidelijk machtigt alle zoodanige bepalingen in het leven te roepen, als zij ter zake noodig mocht achten, en die de Wet op de ont-eigening ten algemeene nutte niet toepasselijk verklaart op heerschende veeziekten, maar zonder al den omhaal, welke die wet voorschrijft, gevolg geeft aan het voorschrift der Grondwet, dat niemand van zijn eigendom mag worden ontzet, zonder schadeloosstelling, is een onmisbaar wapen, ter bestrijding der heerschende runderpest.

Evenzeer als er behoefte is aan zulk eene wet, even dringend wordt ook eene andere leiding der zaak, dan tot nu toe gevonden wordt, gevorderd.

Eenheid moet er worden gebracht in de middelen tot fnuiking van het kwaad. Geene samenwerking van Commissarissen des Konings, Burgemeesters, Wethouders, Militairen, Veeartsen en anderen, maar eenheid in de leiding van geheel deze aangelegenheid, is een hoofdvereischte, om haar tot een goed einde te brengen. — Een geregelde strijd moet er tegen den vijand worden geopend, en met kracht en moed, worden volgehouden.

Welken weg men ook insla, men make zich geene illusie. Hetzij men een der middelen aangrijpe in deze bladen besproken, hetzij men een ander plan volge, bij zóo groote uitbreiding als het kwaad thans reeds verkregen heeft, zal 't steeds eene volslagen onmogelijkheid blijken te zijn, het eensklaps te stuiten. Nog na jaren wellicht zal zich de smetstof, ook bij alle denkbare zorg om die te vernietigen, hier en daar openbaren, en geïsoleerde gevallen van runderpest doen ontstaan, even als zich die in België, niet-tegenstaande den boven allen lof verheven ijver en doorzicht der regeering aldaar gedurig zullen voordoen, zoolang de ziekte ten onzent en in Engeland heerscht. Die enkele gevallen zijn dan echter gemakkelijker te stuiten en zullen ons weinig leeds berokkenen. In Pruissen kwam de runderpest van 1828—1844, alleen in het Regierungs Bezirk Oppeln 26 maal voor 1), maar werd telkens gestuit, en eischte geen enkele maal een noemenswaardig getal offers 2).

Zoo men dus hare bestrijding slechts met goeden moed onderneemt en met welheradenheid en volharding uitvoert, zal de runderpest, als volksramp, weldra overwonnen zijn.

1) Spinola. l. c. S. 162.

2) Vergelijk H. J. van Lennep, in „de Runderpest” N°. 46.

e
e
,
s
-
.
|
.
.

1756146

